

Plan wynikowy historii dla klasy 5 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”

* Gwiazdką oznaczono tematy dodatkowe (nieobowiązkowe)

Temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
1. Życie pierwszych ludzi	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, skąd wywodzą się praludzie – wyjaśnia znaczenie nabycia umiejętności krzesania ognia przez człowieka –charakteryzuje życie ludzi pierwotnych (ziemiarki, zbieractwo, myślistwo) – porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym –wyjaśnia, jakie korzyści przyniosło ludziom udomowienie zwierząt – wskazuje umiejętności, których nabycie umożliwiło ludziom przejście na osiadły tryb życia – wyjaśnia skutki rewolucji neolitycznej – posługuje się terminami: <i>pięściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia termin:<i>ewolucja</i> – charakteryzuje kierunki ewolucji człowieka – wskazuje szlaki, dzięki którym ludność zasiedliła różne kontynenty –wyjaśnia, jak ludzie nauczyli się wyrabiać narzędzia z żelaza i omawia znaczenie tej umiejętności
2. Miasta-państwa Mezopotamii	<ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę wielkich rzek w rozwoju rolnictwa, handlu i komunikacji – wyjaśnia, jak doszło do powstania pierwszych państw – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii – charakteryzuje Kodeks Hammurabiego (<i>oko za oko, ząb za ząb</i>) – wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii, Tygrys, Eufrat, Ur, Babilon – zna terminy: <i>cywilizacja, Bliski Wschód, kanały nawadniające, Sumerowie, pismo klinowe</i> 	<ul style="list-style-type: none"> –wymienia i wskazuje na mapie współczesne państwa leżące na Bliskim Wschodzie – charakteryzuje wygląd i rolę zikkuratów – wyjaśnia różnicę między prawem zwyczajowym a skodyfikowanym – wskazuje rolę prawa w rozwoju cywilizacji – wymienia współczesne wynalazki, które powstały dzięki osiągnięciom ludów Mezopotamii
3. W Egipcie faraonów	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje egipską piramidę społeczną – omawia zakres władzy faraona – podaje imionabogów i charakteryzuje wierzenia Egipcjan 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje, w jaki sposób wznoszono piramidy – charakteryzuje najbardziej znane dzieła sztuki egipskiej i osiągnięcia egiptologii (Sfinks, Dolina Królów, grobowiec

	<ul style="list-style-type: none"> – omawia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne Egipcjan – wyjaśnia powiązania między wierzeniami a osiągnięciami Egipcjan w dziedzinie budownictwa i medycyny – wskazuje na mapie: Nil, państwo egipskie – opisuje etapy pochówku faraonów – posługuje się terminami: <i>faraon, politeizm, mumifikacja, sarkofag, piramidy, hieroglify</i> 	<p>Tutenchamona, świątynia Abu Simbel, popiersie Nefertiti)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie: Gizę
4. W starożytnym Izraelu	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje wierzenia starożytnych Izraelitów – wyjaśnia różnicę pomiędzy politeizmem a monoteizmem – opisuje główne etapy historii starożytnych Izraelitów (przybycie do Palestyny, ucieczka z Egiptu, wybudowanie świątyni w Jerozolimie, niewola babilońska) – wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę – posługuje się terminami: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje dokonania najważniejszych przywódców religijnych i politycznych Izraela (Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon) – wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy judaizmem a chrześcijaństwem
5. Cywilizacja Indii i Chin	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia cywilizację doliny Indusu – opisuje system kastowy w Indiach – charakteryzuje wierzenia hinduistyczne – omawia osiągnięcia cywilizacyjne Chińczyków – wskazuje na mapie: Indie, Chiny, rzeki Indus, Huang He, Jangcy – posługuje się terminami: Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rolę Jedwabnego Szlaku w kontaktach między Wschodem a Zachodem – omawia starożytne zabytki chińskie, między innymi terakotową armię – charakteryzuje buddyzm
* 6. Od hieroglifów do alfabetu	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje różne przykłady sposobów porozumiewania się między ludźmi i przekazywania doświadczeń – wyjaśnia przyczyny powstania pisma – omawia korzyści, jakie przyniosło ludziom wynalezienie pisma – przyporządkowuje różne rodzaje pisma do cywilizacji, które je stworzyły – porównuje pismo obrazkowe i alfabetyczne – wyjaśnia, w jaki sposób umiejętność pisania 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób pismo obrazkowe przekształciło się w klinowe – wymienia litery charakterystyczne dla polskiego alfabetu – podaje przykłady narodów, które posługują się pismem sięgającym tradycją do pisma greckiego oraz do łaciny

	wpłynęła na rozwój dalszych osiągnięć człowieka – zna terminy: <i>papyrus, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i>	
* Tajemnice sprzed wieków – Jak odczytano pismo Egipcjan?	– wyjaśnia, dzięki czemu udało się odczytać hieroglify – opisuje dokonania Jeana-François Champolliona – wyjaśnia, jak Kamień z Rosetty umożliwił odczytanie hieroglifów – wyjaśnia, czym jest egiptologia	– omawia naukowy aspekt wyprawy Napoleona do Egiptu
2		
1. Demokratyczne Ateny	– wyjaśnia wpływ warunków geograficznych Grecji na zajęcia ludności oraz sytuację polityczną (podział na polis) – opisuje wygląd greckiego miasta i życie w nim na przykładzie Aten – wyjaśnia znaczenie terminu <i>demokracja</i> i charakteryzuje demokrację ateńską – wyjaśnia, kto posiadał prawa polityczne w Atenach – wskazuje na mapie: Grecję, Ateny – posługuje się terminami: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i> – wyjaśnia, kim był Perykles	– wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a współczesną demokracją parlamentarną – wyjaśnia, w jaki sposób kultura grecka rozprzestrzeniła się w basenie Morza Śródziemnego
2. Spartai wojny z Persami	– charakteryzuje ustrój i społeczeństwo starożytnej Sparty – przedstawia cele i charakter wychowania spartańskiego – posługuje się wyrażeniami: <i>spartańskie warunki, mówić lakonicznie</i> – wyjaśnia, dlaczego Spartan uważano za najlepszych wojowników greckich – wyjaśnia przyczyny i opisuje przebieg wojen grecko-perskich – wskazuje na mapie: Spartę, Persję, Maraton,	– opisuje, w jaki sposób walczyli starożytni Grecy – wyjaśnia genezę biegów maratońskich – wyjaśnia znaczenie zwrotu: <i>Wrócić z tarczą lub na tarczy</i>

	<p>Termopile, Salaminę</p> <ul style="list-style-type: none"> – umiejscawia na osi czasu daty: 490 rok p.n.e., 480 rok p.n.e – posługuje się terminami: <i>danina, sojusz, hoplita, falanga</i> – wyjaśnia, kim byli: Dariusz, Kserkses i Leonidas 	
3. Bogowie i mity	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia wierzenia starożytnych Greków – charakteryzuje najważniejszych bogów, omawiając ich atrybuty i dziedziny życia, którym patronowali – opisuje treść <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i> – wskazuje na mapie: górę Olimp, Troję – posługuje się terminami: <i>Olimp, mity, heros, Partenon, Herakles, Achilles, Odyseusz, koń trojański</i> – wyjaśnia, kim był Homer 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje wybrane miejsca kultu starożytnych Greków – przedstawia różne mity greckie – omawia znaczenie wyroczni w życiu starożytnych Greków – przybliża archeologiczne poszukiwania mitycznej Troi – wyjaśnia nawiązujące do mitologii związki frazeologiczne (frazeologizmy mitologiczne): <i>objęcia Morfeusza, stajnia Augiasza, syzyfowa praca, męki Tantalosa, nić Ariadny.</i>
4. Kultura starożytnej Grecji	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje różne dziedziny kultury i sztuki rozwijające się w starożytnej Grecji – opisuje, jak narodził się grecki teatr i jakie było jego znaczenie dla Hellenów – przedstawia dokonania nauki greckiej – wyjaśnia, czym jest filozofia i przedstawia najwybitniejszych jej przedstawicieli – opisuje charakter antycznych igrzysk sportowych – posługuje się terminami: <i>Wielkie Dionizje, amfiteatr, tragedia, komedia, filozofia, igrzyska, olimpiada, Olimpia, stadion, pięciobój olimpijski</i> – umiejscawia na osi czasu datę: 776 rok p.n.e. – wyjaśnia, kim byli: Myron, Ajschylos, Sofokles, Eurypides, Arystofanes, Sokrates, Platon, Arystoteles, Hipokrates, Pitagoras, Tales z Miletu 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rolę kultury w życiu społecznym – przedstawia współczesną tradycję igrzysk olimpijskich – podaje przykłady wpływu dokonań starożytnych Greków na współczesną kulturę i naukę – przybliża postać i dokonania Archimedesza
5. Imperium Aleksandra Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie: Macedonię, Persję, Indie i Aleksandrię w Egipcie – opisuje przebieg kampanii perskiej Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia charakter kultury hellenistycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rolę Biblioteki Aleksandryjskiej – omawia sposób walki wojsk Aleksandra Macedońskiego – wymienia państwa, które leżą dziś na terenach podbitych przez Aleksandra

	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia skutki podbojów Aleksandra – posługuje się terminami: <i>imperium, falanga macedońska, węzeł gordyjski, hellenizacja, kultura hellenistyczna</i> – umiejscawia na osi czasu daty: 333 rok p.n.e., 331 rok p.n.e. – opisuje dokonania Filipa II i Aleksandra Macedońskiego (Wielkiego) 	Wielkiego
* Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądała latarnia morska na Faros?	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia, w jaki sposób działała latarnia – charakteryzuje siedem cudów świata – opisuje losy latarni na Faros 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego dawniej trudno było ludziom wznosić wysokie budowle – omawia inny wybrany obiekt z listy siedmiu cudów świata starożytnego
2		
1. Ustrój starożytnego Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia legendarne początki Rzymu – charakteryzuje ustrój republiki rzymskiej i jej główne organy władzy – opisuje konflikt społeczny między patrycjuszami a plebejuszami – omawia przyczyny oraz okoliczności upadku republiki – wskazuje na mapie: Półwysep Apeniński i Rzym – posługuje się terminami: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i> – umiejscawia na osi czasu daty: 753 rok p.n.e., 44 rok p.n.e. – omawia dokonania: Gajusza Juliusza Cezara, Oktawiana Augusta 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje ustroje demokracji ateńskiej i republiki rzymskiej – przedstawia kompetencje najważniejszych urzędów republikańskich – wyjaśnia różnice w rozumieniu terminu <i>republika</i> przez Rzymian i współcześnie – przedstawia funkcje pełnione przez senat w ustroju współczesnej Polski
2. Imperium Rzymskie	<ul style="list-style-type: none"> – omawia etapy powstawania Imperium Rzymskiego – przedstawia wygląd i uzbrojenie rzymskiego legionisty – wymienia główne prowincje Imperium Rzymskiego – opisuje przyczyny podziału cesarstwa na 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia korzyści oraz zagrożenia dla państwa o rozległym terytorium – przedstawia postać Hannibala i wojny punickie – pokazuje przykłady romanizacji we współczesnej Europie – przybliży postaci wodzów barbarzyńskich

	<p>wschodnie i zachodnie</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje okoliczności upadku cesarstwa zachodniego – wskazuje na mapie: Kartaginę, granice Imperium Rzymskiego w II wieku n.e., Konstantynopol – wyjaśnia wpływ kultury rzymskiej na podbite ludy – posługuje się terminami: <i>provincja, legiony, romanizacja, plemiona barbarzyńskie, Germanie, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i> – umiejscawia na osi czasu daty: 395 rok n.e., 476 rok n.e. 	Atylli oraz Odoakera
3. Życie w Wiecznym Mieście	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego Rzym był nazywany Wiecznym Miastem – przedstawia warunki życia oraz rozrywki dawnych mieszkańców Rzymu – opisuje, jakie funkcje pełniło Forum Romanum – charakteryzuje różne grupy społeczeństwa rzymskiego – omawia wierzenia Rzymian i wpływ, jaki wywarła na nie religia Greków – wymienia najważniejsze bóstwa czczone przez Rzymian i określa, jakimi dziedzinami życia się one opiekowały – zna terminy: <i>Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego cesarze rzymscy starali się kierować zawołaniem ludu: <i>chleba i igrzysk!</i> – wymienia greckie odpowiedniki najważniejszych rzymskich bóstw – przedstawia pozostałości Pompejów i Herkulanum jako źródła wiedzy o życiu codziennym w starożytności
4. Dokonania starożytnych Rzymian	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zwrotu: <i>Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu</i> – uzasadnia i ocenia twierdzenie, że Rzymianie potrafili czerpać z dorobku kulturowego podbitych ludów – omawia najwybitniejsze dzieła sztuki i architektury rzymskiej – wyjaśnia rolę praw i przepisów w funkcjonowaniu państwa na przykładzie Rzymu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego dobra sieć drogowa jest ważna dla funkcjonowania każdego państwa – opisuje wpływ prawa rzymskiego na współczesne prawo europejskie – ocenia, które z dokonań Rzymian uważa za najwybitniejsze i uzasadnia swoją odpowiedź

	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się terminami: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII Tablic, Kodeks Justyniana</i> – omawia dokonania Wergiliusza i Horacego 	
5. Początki chrześcijaństwa	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym różni się chrześcijaństwo od judaizmu – charakteryzuje działalność apostołów po ukrzyżowaniu Jezusa – wyjaśnia, dlaczego władze rzymskie odnosiły się wrogo do chrześcijaństwa – wyjaśnia znaczenie Edyktu mediolańskiego dla rozwoju chrześcijaństwa – wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę i Mediolan – posługuje się terminami: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Ewangelia, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i> – umiejscawia na osi czasu daty: 33 rok n.e., 313 rok n.e. – omawia dokonania: Jezusa z Nazaretu, świętego Piotra, świętego Pawła z Tarsu i Konstantyna Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje najstarsze symbole chrześcijańskie – wyjaśnia związki między judaizmem a chrześcijaństwem – przedstawia dzieje wybranego świętego (na przykład swojego patrona)
* Tajemnice sprzed wieków – Bursztynowy szlak	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego bursztyn był ceniony przez Rzymian – podaje argumenty za twierdzeniem przeciwnemu, że miasto Kalisz istniało w starożytności – wskazuje na mapie: przebieg bursztynowego szlaku, Kalisz, Bramę Morawską 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje, jakie ludy żyły na ziemiach polskich w okresie wykorzystywania bursztynowego szlaku
2		
1. Bizancjum w czasach świetności	<ul style="list-style-type: none"> – omawia zakres władzy cesarza w Bizancjum – wyjaśnia, w jaki sposób położenie geograficzne wpłynęło na bogactwo Konstantynopola – wyjaśnia, dlaczego Konstantynopol zaczęto określać jako Nowy Rzym – charakteryzuje styl bizantyjski w sztuce 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaki wpływ na chrześcijaństwo miał podział cesarstwa rzymskiego na część zachodnią i wschodnią – opisuje, jakie zmiany w bazylice Hagia Sophia zostały dokonane przez muzułmanów

	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie wyrażenia: <i>bizantyjski przepych</i> – uzasadnia twierdzenie, że w nauce Bizancjum połączyło tradycję zachodniorzymską i grecką – podaje przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego – wskazuje na mapie: granice cesarstwa bizantyjskiego w czasach Justyniana I Wielkiego i Konstantynopol – posługuje się terminami: <i>Bizancjum, Hagia Sophia, ikona, freski, mozaika</i> – omawia dokonania Justyniana I Wielkiego – umiejscawia na osi czasu datę upadku Konstantynopola – 1453 rok 	
2. Arabowie i początki islamu	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia postać i działalność Mahometa – omawia najważniejsze zasady wiary muzułmanów – charakteryzuje i ocenia stosunek Arabów do ludów podbitych w średniowieczu – przedstawia osiągnięcia Arabów w dziedzinie kultury i nauki w średniowieczu – wskazuje na mapie: Półwysep Arabski, Mekkę, Medynę oraz imperium arabskie w okresie świetności – posługuje się terminami: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i> – umiejscawia na osi czasu rok 622 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy chrześcijaństwem a islamem – wskazuje przykłady wpływu kultury, nauki i języka arabskiego na Europejczyków – wyjaśnia, jak zmieniło się nastawienie części muzułmanów do innych kultur w średniowieczu i współcześnie – wskazuje na podobieństwa i różnice w sposobie postrzegania dziejów i odmierzania czasu między chrześcijaństwem a islamem
3. Nowe państwa w Europie	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób władzę w państwie Franków przejęła dynastia Karolingów – charakteryzuje rozwój kultury i nauki w czasach Karola Wielkiego – wyjaśnia, dlaczego Karol otrzymał przydomek „Wielki” – przedstawia postanowienia traktatu w Verdun oraz jego skutki 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego Karol Wielki jest jednym z patronów zjednoczonej Europy – wyjaśnia, skąd pochodzi polskie słowo „król”

	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób doszło do utworzenia Rzeszy Niemieckiej –wskazuje na mapie: zasięg terytorialny państwa Franków w czasach Karola Wielkiego, Akwizgran i Rzym – posługuje się terminami: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i> – omawia dokonania: Chlodwiga, Karola Młota, Pepina Małego, Karola Wielkiego i Ottona I –umiejscawia na osi czasu daty: 800 rok, 843 rok i 962 rok 	
<p>4. Konflikt papieża z cesarstwem</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę – przedstawia przebieg sporu pomiędzy cesarzem a papieżem w XI wieku – wyjaśnia konsekwencje ekskomuniki cesarza i opisuje ukorzenie się władcy w Canossie – przedstawia postanowienia konkordatu w Wormacji – posługuje się terminami: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i> – przedstawia postaci: papieża Grzegorza VII i cesarza Henryka IV –umiejscawia na osi czasu daty: 1054 rok, 1077 rok i 1122 rok 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia okoliczności utworzenia państwa kościelnego – omawia przykładowe różnice pomiędzy Kościołem katolickim a prawosławnym
<p>5. Wyprawy krzyżowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny ogłoszenia krucjat – omawia skutki pierwszej krucjaty – przedstawia zakony: templariuszy, joannitów i Krzyżaków oraz ich zadania – opisuje skutki wypraw krzyżowych – wskazuje na mapie: Ziemię Świętą i trasy wybranych krucjat 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia okoliczności zlikwidowania zakonu templariuszy – przedstawia informacje, które z zakonów rycerskich funkcjonują współcześnie i jaka obecnie jest ich rola – ocenia rolę krucjat w kształtowaniu się relacji między chrześcijanami a muzułmanami

	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się terminami: <i>Ziemia Święta, synod, krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i> – przedstawia postać Urbana II – umiejscawia na osi czasu daty: 1096 rok i 1291 rok 	
*Tajemnice sprzed wieków – Skarb templariuszy	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje dzieje templariuszy po upadku Królestwa Jerozolimskiego – przedstawia genezę bogactwa templariuszy – opisuje losy ostatniego mistrza zakonu Jakuba de Molay – przedstawia mit skarbu templariuszy 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia legendę o świętym Graalu – wskazuje posiadłości zakonu na obszarze dzisiejszej Polski
2		
1. System feudalny	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zależność między seniorem a wasalem – omawia średniowieczną drabinę feudalną – przedstawia, jak wyglądał hołd lenny – wymienia i charakteryzuje poszczególne stany w społeczeństwie średniowiecznym – posługuje się terminami: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hołd lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, które stany były uprzywilejowane – omawia różnice pomiędzy społeczeństwem stanowym a współczesnym
2. Epoka rycerzy	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje ideał rycerza średniowiecznego – opisuje życie codzienne rycerstwa – wyjaśnia, kto mógł zostać rycerzem – przedstawia poszczególne etapy wychowania rycerskiego – opisuje ceremonię pasowania na rycerza – opisuje uzbrojenie rycerskie – posługuje się terminami: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia literackie ideały rycerskie: hrabiego Rolanda, króla Artura i rycerzy Okrągłego Stołu – przedstawia historię najśłynniejszego polskiego rycerza – Zawiszy Czarnego z Garbowa
*Tajemnice sprzed wieków – Dlaczego rycerze brali udział	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, z jakich powodów rycerze byli skłonni uczestniczyć w turniejach – przedstawia, w jaki sposób nagradzani byli zwycięzcy – omawia, z jakimi konsekwencjami wiązała się 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego współczesna młodzież organizuje się w bractwa rycerskie i kultywuje tradycję rycerską; podaje przykład takiego bractwa

w turniejach?	porażka w turnieju	
3. Średniowieczne miasto i wieś	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje, gdzie i w jaki sposób tworzyły się miasta – wyjaśnia, na czym polegały lokacje miast i wsi – charakteryzuje główne zajęcia mieszkańców miast – przedstawia organy samorządu miejskiego – charakteryzuje różne grupy społeczne mieszczan – opisuje życie i obowiązki ludności wiejskiej – wyjaśnia, na czym polegała trójpolówka – porównuje życie mieszkańców średniowiecznych miast i wsi – posługuje się terminami: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadzca, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpolówka, pług, radło, brona</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia historie i okoliczności założenia najstarszych miast w regionie – znajduje i przedstawia informacje o założeniu własnej miejscowości – opisuje wybrany średniowieczny zabytek mieszczański w Polsce
4. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje stan duchowny w średniowieczu – opisuje różne role, jakie duchowni pełnili w społeczeństwie średniowiecznym – omawia życie w średniowiecznym klasztorze i jego organizację – przedstawia najważniejsze zakony średniowieczne – wyjaśnia wyrażenie: <i>benedyktyńska praca</i> – omawia, czym zajmowali się kopiści – charakteryzuje średniowieczne szkolnictwo – porównuje szkolnictwo średniowieczne i współczesne – posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie, skryptoria, kopiści, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i> – przedstawia dokonania świętego Franciszka z Asyżu 	<ul style="list-style-type: none"> – znajduje i przedstawia informacje o najstarszych polskich kronikarzach – Gallu Anonimie i Wincentym Kadłubku – opisuje jeden z działających w Polsce klasztorów, wyjaśnia, jakiego zgromadzenia jest siedzibą i przedstawia w skrócie jego dzieje – wyjaśnia, jaką funkcję w klasztorze spełniają: refektarz, wirydarz, dormitorium i kapitułarz

5. Sztuka średniowiecza	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym była i jakie zadania spełniała <i>Biblia pauperum</i> – charakteryzuje styl romański – omawia cechy stylu gotyckiego – porównuje styl gotycki i romański – przedstawia przykłady rzeźby i malarstwa średniowiecznego – omawia zabytki sztuki średniowiecznej w Polsce – posługuje się terminami: <i>Biblia pauperum, styl romański, styl gotycki, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i> 	– znajduje i przedstawia informacje o średniowiecznych świątyniach w regionie oraz elementach ich wystroju
2		
1. Zanim powstała Polska	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia relikty ludów przedślawiańskich na ziemiach polskich – opisuje wygląd osady w Biskupinie – przedstawia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich – charakteryzuje wierzenia Słowian – przedstawia najstarsze państwa słowiańskie – wymienia państwa słowiańskie, które przyjęły chrześcijaństwo w obrządku łacińskim, oraz te, które przyjęły jęz. greckim – przedstawia plemiona słowiańskie na ziemiach polskich – wskazuje na mapie: rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich – posługuje się terminami: <i>kurhan, kamienne kręgi, Biskupin, wielka wędrówka ludów, Słowianie, Swarog, Perun, Świętowit, plemię, Państwo Wielkomorawskie, Wiślanie, Polanie</i> – wyjaśnia rolę, jaką odegrali w rozwoju państw słowiańskich święci Cyryl i Metody 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przykłady zachowanych do czasów współczesnych tradycji pogańskich – przedstawia legendy związane z początkami państwa polskiego – wyjaśnia, w jaki sposób powstał alfabet słowiański – przedstawia współczesne konsekwencje wynikające dla krajów słowiańskich z przyjęcia chrześcijaństwa w greckim lub łacińskim obrządku
2. Mieszko I i początki Polski	– wyjaśnia, dlaczego w przeciwieństwie do legendarnych przodków Mieszko jest uznawany za pierwszego historycznego władcę Polski	<ul style="list-style-type: none"> – omawia dokument <i>Dagome iudex</i> i jego wielką wartość jako źródła historycznego – przedstawia bilans korzyści, jakie mogło

	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, skąd wzięła się nazwa państwa polskiego – przedstawia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I – wyjaśnia skutki chrztu Mieszka I – uzasadnia twierdzenie, że przyjęcie chrztu przez Mieszka I należało do najważniejszych wydarzeń w dziejach Polski – wskazuje na mapie: Gniezno, Poznań, Wielkopolskę, granice państwa Mieszka – opisuje stosunki Mieszka I z sąsiadami – posługuje się terminami: <i>książę, dynastia, Piastowie, biskupstwo, dyplomacja, poganin, Dagome iudex</i> – opisuje zasługi Mieszka I i Dobrawy – umiejscawia na osi czasu daty: 966 rok i 972 rok 	<p>przyniesć Mieszkowi I przyjęcie chrztu i pozostanie przy wierzeniach pogańskich</p>
<p>3. Polska Bolesława Chrobrego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje misję biskupa Wojciecha do pogańskich Prusów – przedstawia przebieg i znaczenie zjazdu w Gnieźnie – wyjaśnia znaczenie utworzenia niezależnego Kościoła w państwie polskim – opisuje wojny prowadzone przez Chrobrego z sąsiadami – wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego – wskazuje na mapie: granice państwa Bolesława Chrobrego na początku jego panowania oraz ziemie przez niego podbite – posługuje się terminami: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Miłsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, koronacja</i> – omawia rolę, jakie w dziejach Polski odegrali: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III – umiejscawia na osi czasu daty: 1000 rok, 1025 rok 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje Drzwi Gnieźnieńskie jako przykład źródła ikonograficznego do najstarszych dziejów Polski – wskazuje pozytywne i negatywne skutki polityki prowadzonej przez Bolesława Chrobrego

<p>4. Kryzys i odbudowa państwa polskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje sytuację państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego – ocenia postawę Bezpryma – przedstawia skutki kryzysu państwa polskiego – wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem” – charakteryzuje rządy Bolesława Śmiałego – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu króla z biskupem Stanisławem – wskazuje na mapie: ziemie polskie pod panowaniem Kazimierza Odnowiciela – posługuje się terminem: insygnia królewskie – omawia działalność: Mieszka II, Bezpryma, Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława – umiejscawia na osi czasu datę: 1076 rok 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny kryzysu państwa wczesnopiastowskiego – opisuje sytuację międzynarodową w okresie rządów Bolesława Śmiałego – ocenia dokonania Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego
<p>5. Rządy Bolesława Krzywoustego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje rządy Władysława Hermana i rolę Sieciecha w jego państwie – przedstawia przebieg konfliktu między Bolesławem a Zbigniewem – opisuje niemiecki najazd w 1109 roku i obronę Głogowa – przedstawia sukcesy Krzywoustego w walkach z Pomorzanami – omawia przyczyny ogłoszenia statutu Krzywoustego – wyjaśnia zasadę senioratu – wskazuje na mapie: państwo Bolesława Krzywoustego – posługuje się terminami: <i>palatyn (wojewoda), statut, zasada senioratu, seniori juniorzy</i> – opisuje postaci: Władysława Hermana, Sieciecha, Bolesława Krzywoustego i Zbigniewa – umiejscawia na osi daty: 1109 rok i 1138 rok 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia postać Galla Anonima – ocenia postawę Bolesława wobec brata – wyjaśnia znaczenie dostępu państwa do morza – ocenia szanse i zagrożenia wynikające z wprowadzenia zasady senioratu

<p>6. Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów</p>	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia wygląd średniowiecznego grodu – opisuje sposoby pozyskiwania ziemi uprawnej i uprawiania jej – charakteryzuje grupy ludności w państwie wczesnopiastowskim i ich zajęcia – wyjaśnia powinności ludności względem władcy – omawia zakres władzy panującego w państwie pierwszych Piastów – posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, postugi, osada służebna</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym różnił się wojownik drużyny od rycerza
<p>*Tajemnice sprzed wieków – Kto spisywał dzieje Polski?</p>	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia dokonania postaci: Galla Anonima i Wincentego Kadłubka – omawia teorie dotyczące pochodzenia Galla Anonima – wymienia nazwy źródeł historycznych dotyczących dziejów państwa polskiego za panowania pierwszych Piastów – tłumaczy konieczność weryfikacji prawdziwości źródeł historycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – określa ramy chronologiczne wydarzeń opisanych w kronikach Galla Anonima i Wincentego Kadłubka – wymienia przyczyny powstania dzieł kronikarzy – przedstawia przykład innej średniowiecznej kroniki polskiej
2		
<p>1. Rozbicie dzielnicowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakie były przyczyny wewnętrznych walk między książętami piastowskimi – charakteryzuje państwo polskie podczas rozbicia dzielnicowego – opisuje okoliczności sprowadzenia zakonu krzyżackiego do Polski oraz skutki tego wydarzenia – omawia skutki rozbicia dzielnicowego – opisuje kolonizację na ziemiach polskich – wskazuje na mapie: podział państwa na różne dzielnice oraz ziemie utracone w okresie rozbicia dzielnicowego – posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpolówka</i> – omawia postaci: Władysława Wygnańca, Leszka Białego, Konrada Mazowieckiego i Henryka Pobożnego 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia historię zakonu krzyżackiego – charakteryzuje sposób walki Mongołów – wyjaśnia, dlaczego książęta dzielnicowi często nadawali przywileje oraz ziemię – przedstawia dynastię panującą na Pomorzu Gdańskim w okresie rozbicia dzielnicowego

	<ul style="list-style-type: none"> –umiejscawia na osi czasu daty: 1226 rok, 1227 rok i 1241 rok 	
2. Zjednoczenie Polski	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia próby zjednoczenia Polski przez książąt śląskich oraz Przemysła II – wyjaśnia, jaką rolę w zjednoczeniu kraju odegrał Kościół – przedstawia działania Władysława Łokietka na rzecz zjednoczenia kraju – opisuje etapy konfliktu Władysława Łokietka z Krzyżakami – wskazuje na mapie: granice państwa polskiego za panowania Władysława Łokietka, ziemie utracone na rzecz Krzyżaków – posługuje się terminami: <i>starosta</i>, <i>Szczerbiec</i> – omawia postaci: Przemysła II, arcybiskupa Jakuba Świnkę, Wacława II, Władysława Łokietka –umiejscawia na osi czasu daty: 1295 rok, 1309 rok, 1320 rok, 1331 rok 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje, w jakich okolicznościach Władysław Łokietek utracił Pomorze Gdańskie – przedstawia wyobrażenie na temat świętego Stanisława jako patrona zjednoczenia kraju
3. Czasy Kazimierza Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia i ocenia postanowienia pokoju w Kaliszu – wyjaśnia, co zdecydowało o przyznaniu Kazimierzowi przydomka „Wielki” – przedstawia reformy Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia, dlaczego Kazimierz Wielki uznał za najważniejsze wewnętrzne reformy państwa – wyjaśnia, w jaki sposób Kazimierz dbał o obronność państwa – wyjaśnia, jakie znaczenie miało założenie Akademii Krakowskiej – wyjaśnia znaczenie uczty u Wierzyńka – wskazuje na mapie: granice monarchii Kazimierza Wielkiego, ziemie włączone do Polski przez tego władcę – posługuje się terminami: <i>uniwersytet</i>, <i>Orle Gniazda</i>, <i>Akademia Krakowska</i> –umiejscawia na osi czasu daty: 1333 rok, 1343 rok 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia cele oraz konsekwencje układu dynastycznego zawartego przez Kazimierza Wielkiego z Węgry – wyjaśnia, dlaczego sól należała niegdyś do najdroższych towarów – przedstawia wybrany zamek wzniesiony przez Kazimierza Wielkiego

	i 1364 rok	
4. Unia polsko-litewska	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia okoliczności objęcia tronu polskiego przez Jadwigę – wyjaśnia przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej – wymienia postanowienia unii w Krewie – opisuje przyczyny i przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim – opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem – przedstawia postanowienia pokoju w Toruniu – charakteryzuje stanowisko polskiej delegacji na soborze w Konstancji – wyjaśnia zasady współpracy między Polską a Litwą ustalone w zapisach unii w Horodle – wskazuje na mapie: granice Wielkiego Księstwa Litewskiego, Krewa, Horodło, Grunwald, Toruń – przedstawia dynastię zapoczątkowaną przez Władysława Jagiełłę – posługuje się terminami: <i>Andegawenowie</i>, <i>unia personalna</i>, <i>sobór</i>, <i>Wielkie Księstwo Litewskie</i>, <i>Jagiellonowie</i> – opisuje postaci: Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław Jagiełło, wielki książę Witold, Paweł Włodkowic, Ulrich von Jungingen – umiejscawia na osi czasu daty: 1385 rok, lata 1409–1411, 1410 rok, 1413 rok 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, z jakich powodów Akademia Krakowska została przemianowana na Uniwersytet Jagielloński – uzasadnia twierdzenie, że poglądy Pawła Włodkowica na temat wojen religijnych są aktualne także dzisiaj – porównuje postanowienia I i II pokoju toruńskiego
*Tajemnice sprzed wieków – Jaką bitwę namalował Jan Matejko?	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób Jan Matejko przygotowywał się do namalowania obrazu – wymienia cele namalowania obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i> – omawia nieścisłości w przekazie historycznym obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i> – wyjaśnia, dlaczego podczas II wojny światowej Niemcom zależało na zniszczeniu dzieła 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakie warunki powinno spełniać dzieło sztuki, aby można je było traktować jako źródło historyczne – omawia inne dzieła Jana Matejki

<p>5. Czasy świetności dynastii Jagiellonów</p>	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia okoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej – opisuje okoliczności śmierci Władysława Warneńczyka – charakteryzuje rządy Kazimierza Jagiellończyka – wyjaśnia, dlaczego doszło do zawiazania Związku Pruskiego – opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – przedstawia postanowienia II pokoju toruńskiego – wskazuje na mapie: Węgry, Warnę, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, państwa rządzone przez Jagiellonów w drugiej połowie XV wieku – posługuje się terminami: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołąd</i> – omawia dokonania: Władysława III Warneńczyka, Zbigniewa Oleśnickiego i Kazimierza Jagiellończyka – umiejscawia na osi czasu daty: 1444 rok, 1454 rok i 1466 rok 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia Jana Długosza jako historyka i wychowawcę przyszłych królów Polski – wyjaśnia, dlaczego wojska zaciężne pod koniec średniowiecza zastąpiły w bitwach tradycyjne rycerstwo – uzasadnia twierdzenie, że odzyskanie dostępu do morza miało przełomowe znaczenie dla rozwoju polskiej gospodarki
<p>6. Monarchia stanowa w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polegała monarchia patrymonialna – przedstawia, kiedy i w jaki sposób doszło do utworzenia stanów w Polsce – charakteryzuje ustrój monarchii stanowej – tłumaczy różnice między monarchią patrymonialną a stanową – wyjaśnia, w jaki sposób rycerstwo przekształciło się w szlachtę – wyjaśnia, w jaki sposób szlachta uzyskała wpływ na sprawowanie rządów w Polsce – przedstawia sejm walny oraz jego skład – wyjaśnia znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i> – posługuje się terminami: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaka jest geneza nazw obu izb sejmu walnego: izby poselskiej oraz senatu – ocenia, jakie szanse i jakie zagrożenia niesło za sobą zwiększenie wpływu szlachty na władzę

	<i>walny, izba poselska, senat</i> –umiejscawia na osi czasu daty: 1374 rok i 1505 rok	
2		

Roczny plan pracy opracował dr Tomasz Maćkowski.